

PRAWO MIEJSCOWE

Dorota Dąbek

SERIA AKADEMICKA

WYDANIE **3**

PRAWO MIEJSCOWE

Dorota Dąbek

SERIA AKADEMICKA

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa

WYDANIE

3

Stan prawny na 1 października 2020 r.

Wydawca
Izabella Małecka

Redaktor prowadzący
Tomasz Pietrzak

Opracowanie redakcyjne
Kamil Kurdej

Projekt okładek serii
Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przystępujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujmy prawo i własność
Więcej na www.legalnakultura.pl
Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2020

ISBN 978-83-8223-113-7
3. wydanie

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	13
Słowo wstępne	19
Rozdział I	
Ewolucja zasad stanowienia prawa miejscowego w polskim porządku prawnym	
1. Pojęcia podstawowe	21
2. Prawo miejscowe w regulacjach międzywojennych	24
3. Prawo miejscowe po 1945 r.	25
4. Prawo miejscowe po reformie z 1990 r.	30
5. Prawo miejscowe po wejściu w życie Konstytucji RP z 1997 r. i reformie ustrojowej państwa z lat 1998–1999	31
Rozdział II	
Akty prawa miejscowego a system źródeł prawa	33
1. Definicja legalna aktów prawa miejscowego	33
2. Konstytucyjny system źródeł prawa	38
2.1. Konstytucyjna koncepcja prawa i jego źródeł	38
2.2. Konstytucyjny system źródeł prawa	42
2.3. Cechy źródeł prawa powszechnie obowiązującego i aktów podustawowych	45
3. System źródeł prawa administracyjnego	47
3.1. Pojęcie prawa administracyjnego	47
3.2. Cechy charakterystyczne źródeł prawa administracyjnego	48
3.2.1. Brak kompleksowej kodyfikacji	48
3.2.2. Wielość form	49
3.2.3. Niejednorodność materii	49
3.2.4. Zmienność	50
3.2.5. Stanowienie źródeł prawa przez samą administrację	50
3.2.6. Występowanie ewenementu lokalnego	51
3.2.7. Hierarchiczność	51

3.3. Doktrynalne pojęcie źródeł prawa administracyjnego oraz ich systematyzacji	51
3.4. Rodzaje źródeł prawa administracyjnego	53
3.4.1. Źródła prawa powszechnie obowiązującego	54
3.4.2. Źródła prawa wewnętrznego	59
3.4.3. Tak zwane niezorganizowane źródła prawa administracyjnego ...	61

Rozdział III

Akty prawa miejscowego a podstawowe zasady ustrojowe	65
1. Akty prawa miejscowego a zasada podziału i równowagi władz	65
2. Przyczyny powierzenia kompetencji stanowienia prawa powszechnie obowiązującego organom terenowym	68
3. Akty prawa miejscowego a zasada państwa unitarnego i jednolitość systemu prawa	71
4. Akty prawa miejscowego a akty stosowania prawa (formy działania administracji publicznej <i>sensu stricto</i>)	73
5. Akty prawa miejscowego a hierarchia źródeł prawa	75
6. Zakres mocy wiążącej aktów prawa miejscowego	79
6.1. Związanie adresatów (obywateli) prawem miejscowym	79
6.2. Związanie organów administracji publicznej prawem miejscowym ...	80
6.3. Zakres związania sędziów treścią prawa miejscowego	82

Rozdział IV

Cechy podstawowe aktów prawa miejscowego	85
1. Kompetencja i delegacja do stanowienia prawa miejscowego	86
2. Normatywny charakter aktów prawa miejscowego	86
3. Abstrakcyjny i generalny charakter aktów prawa miejscowego	88
4. Powszechny charakter aktów prawa miejscowego	91
5. Ograniczony terytorialnie zasięg działania aktów prawa miejscowego	95
6. Lokalny charakter spraw regulowanych aktami prawa miejscowego	96
7. Wykonawczy charakter aktów prawa miejscowego	97
8. Brak możliwości samodzielnego regulowania aktem prawa miejscowego spraw należących do „materii ustawowej”	99

Rozdział V

Podstawa prawna stanowienia aktów prawa miejscowego	103
1. Upoważnienie konstytucyjne i ustawowe (kompetencja i delegacja)	103
2. Upoważnienia zawarte w aktach ponadustawowych	108
3. Zakaz upoważnień podustawowych	109
4. Zakaz subdelegacji kompetencji prawotwórczych	110
5. Rodzaje upoważnień ustawowych	112
5.1. Szczegółowe upoważnienie ustawowe	112

5.1.1. Istota	112
5.1.2. Minimalna treść	113
5.2. Upoważnienie o charakterze generalnym	115
5.2.1. Istota	115
5.2.2. Minimalna treść	115
5.2.3. Przykłady	116
6. Upoważnienie do stanowienia prawa miejscowego a upoważnienie do stanowienia rozporządzeń	117
7. Obligatoryjne i fakultatywne stanowienie prawa miejscowego	119

Rozdział VI

Podmioty wyposażone w kompetencje do stanowienia prawa miejscowego ..	123
1. Wojewoda i organy administracji niespolonej	123
2. Znaczenie pojęcia „organy samorządu terytorialnego”	124
3. Organy stanowiące jednostek samorządu terytorialnego	126
4. Organy wykonawcze jednostek samorządu terytorialnego	128
5. Niedopuszczalność stanowienia prawa miejscowego przez przewodniczącego zarządu jednostki samorządu terytorialnego	132
6. Podmiot zastępujący organy samorządu terytorialnego (komisarz rządowy, osoba wyznaczona przez Prezesa Rady Ministrów)	134
7. Organ nadzoru nad samorządem terytorialnym	138
8. Niedopuszczalność stanowienia prawa miejscowego w drodze referendum lokalnego	139
9. Przeniesienie kompetencji do stanowienia prawa miejscowego w drodze porozumienia	146
10. Kompetencje prawotwórcze związku komunalnego	151
11. Niedopuszczalność stanowienia prawa miejscowego przez stowarzyszenia i inne prywatnoprawne formy współdziałania	154

Rozdział VII

Rodzaje aktów prawa miejscowego	157
1. Kryteria podziału	157
2. Prawo miejscowe samorządu terytorialnego	159
2.1. Istota samorządu terytorialnego – założenia ustrojowe	160
2.2. Państwowy charakter samorządowych aktów prawa miejscowego	162
2.3. Pierwotne i wtórne źródło pochodzenia uprawnień prawotwórczych samorządu	163
2.4. Brak generalnej klauzuli autonomii prawodawczej samorządu terytorialnego	164
2.5. Prawotwórstwo samorządowe a zasada pomocniczości	167
2.6. Prawotwórstwo samorządu terytorialnego a charakter jego zadań	168

2.7. Podstawowe kierunki prawotwórczej działalności organów samorządu terytorialnego	169
2.8. Ryzyko odwracania pierwszeństwa legislacji samorządowej	170
2.9. Samorządowe akty prawa miejscowego stanowione „zastępczo” przez organy nadzoru	172
2.9.1. Zarządzenia zastępcze organów nadzoru w sprawach własnych samorządu	172
2.9.2. Zarządzenia zastępcze organów nadzoru w sprawach zleconych i powierzonych samorządowi	177
2.9.3. Zastępcze stanowienie przez organy nadzoru samorządowego prawa miejscowego nakazane przez sąd	179
3. Prawo miejscowe administracji rządowej	180
4. Akty prawa miejscowego o charakterze wykonawczym	182
4.1. Konstrukcja upoważnień ustawowych i zakres związania ich granicami	182
4.2. Przykłady upoważnień ustawowych	184
5. Akty prawa miejscowego o charakterze porządkowym	191
5.1. Konstrukcja upoważnienia ustawowego	191
5.2. Przesłanki	193
5.2.1. Przesłanka prawna	194
5.2.2. Przesłanka faktyczna	196
5.2.3. Przesłanka terytorialna	199
5.3. Grzywna	199
5.4. Zakaz interpretacji rozszerzającej	200
6. Samorządowe akty prawa miejscowego o charakterze ustrojowo-organizacyjnym	201
6.1. Statut	204
6.1.1. Powszechność obowiązywania	205
6.1.2. Samoistny charakter	206
6.1.3. Ograniczenie samoistności statutu	210
6.1.4. Statut a inne akty prawa miejscowego	211
6.2. Akty normujące zasady zarządu mieniem jednostki samorządowej ...	213
6.3. Akty normujące zasady i tryb korzystania z obiektów i urządzeń użyteczności publicznej jednostek samorządu terytorialnego	215
7. Charakter prawny aktów planowania	216
8. Charakter prawny uchwał budżetowych	223
9. Równorzędność hierarchiczna poszczególnych rodzajów aktów prawa miejscowego	224
Rozdział VIII	
Procedura stanowienia aktów prawa miejscowego	227
1. Formy prawne aktów prawa miejscowego	227

1.1. Rozporządzenia i zarządzenia wojewody i organów administracji niezespólonej	228
1.2. Uchwały organów stanowiących samorządu terytorialnego	229
1.3. Uchwały zarządów jednostek samorządu terytorialnego	230
1.4. Zarządzenia wójta (burmistrza, prezydenta miasta)	231
1.5. Uchwały zgromadzenia związku komunalnego i jego zarządu	232
1.6. Akty prawa miejscowego stanowiące przez osobę zastępującą organy jednostek samorządu terytorialnego	232
1.7. Zarządzenia zastępcze organu nadzoru	233
2. Wymogi proceduralne aktów prawa miejscowego	233
2.1. Wymogi ogólne	233
2.2. Wymogi wynikające z przepisów szczególnych	234
2.2.1. Zaopiniowanie	234
2.2.2. Uzgodnienie	238
2.2.3. Konsultacje	239
2.2.4. Wspólne stanowienie prawa miejscowego	240
2.3. Wymogi techniki prawodawczej	240
2.4. Inne wymogi formalne	251
3. Procedura uchwałodawcza	253
3.1. Pojęcia: inicjatywa uchwałodawcza, wniosek o podjęcie uchwały, przygotowanie projektu uchwały	253
3.2. Inicjatywa uchwałodawcza	254
3.3. Przedłożenie i przygotowanie projektu uchwały	256
3.4. Zwołanie sesji i umieszczenie projektu uchwały w porządku obrad ...	259
3.5. Przygotowanie sesji	261
3.6. Zasada jawności sesji	262
3.7. Procedura sesyjna	262
3.8. Podjęcie uchwały	264
3.8.1. Zasady ogólne	264
3.8.2. Wyjątki od zasad ogólnych	267
3.9. Podpisanie uchwały	268
4. Publikacja aktów prawa miejscowego	269
4.1. Ogłoszenie w wojewódzkim dzienniku urzędowym	269
4.2. Ogłoszenie w drodze obwieszczeń, a także w sposób zwyczajowo przyjęty na danym terenie lub w środkach masowego przekazu	272
4.3. Obowiązek informowania o obowiązującym prawie miejscowym	275
4.4. Fikcja powszechnej znajomości prawa a prawo miejscowe	277
4.5. Termin wejścia w życie aktów prawa miejscowego	278
4.6. Zasada nieretroaktywności aktów prawa miejscowego	280
5. Warunki skuteczności prawa miejscowego	282

Rozdział IX

Kontrola aktów prawa miejscowego	285
1. System kontroli prawa miejscowego – założenia ogólne	285
2. Kontrola innych niż prawo miejscowe powszechnie obowiązujących źródeł prawa – aspekt porównawczy	288
2.1. Organy sprawujące kontrolę	288
2.2. Tryb	289
2.3. Kryteria	289
2.4. Rodzaje rozstrzygnięć	290
2.5. Termin	291
3. Kontrola samorządowego prawa miejscowego przez organy nadzoru	291
3.1. Tryb	292
3.2. Kryteria	294
3.3. Rodzaje rozstrzygnięć	294
3.4. Termin	298
4. Kontrola prawa miejscowego administracji rządowej przez organy nadzoru	299
4.1. Tryb	300
4.2. Kryteria	301
4.3. Rodzaje rozstrzygnięć	302
4.4. Termin	303
5. Kontrola legalności prawa miejscowego przez sądy administracyjne	304
5.1. Podstawy prawne	304
5.2. Przedmiot zaskarżenia	304
5.3. Tryb	307
5.3.1. Tryb bezpośredni	308
5.3.2. Tryb pośredni – skargi jednostek samorządu terytorialnego na akty nadzoru	324
5.3.3. Skargi na bezczynność prawotwórczą	327
5.4. Wstrzymanie wykonania	333
5.5. Rodzaje i zakres rozstrzygnięć	335
5.6. Termin	337
5.7. Kryteria kontroli i przedmiot ochrony sądowej	339
6. Kontrola konstytucyjności prawa miejscowego	341
6.1. Podmiot uprawniony i tryb kontroli konstytucyjności prawa miejscowego	341
6.2. Skarga konstytucyjna	342
6.2.1. Dopuszczalność skargi konstytucyjnej na akt prawa miejscowego	342
6.2.2. Skarga konstytucyjna a skarga „powszechna”	344
6.3. Instytucja pytań prawnych	348
7. Inne formy kontroli aktów prawa miejscowego	349

8. Ocena systemu kontroli prawa miejscowego	353
---	-----

Rozdział X

Przesłanki i skutki utraty mocy obowiązującej aktu prawa miejscowego	357
1. Skutki nieprzestrzegania prawa miejscowego	357
2. Przesłanki utraty mocy obowiązującej aktów prawa miejscowego	358
2.1. Klauzule derogacyjne niezależne od wadliwości aktu	358
2.2. Klauzule derogacyjne będące skutkiem normatywnej wadliwości aktu	359
2.3. Przekroczenie granic upoważnień ustawowych	360
2.3.1. Nałożenie obowiązków lub ograniczeń nieprzewidzianych w ustawie	360
2.3.2. Sprzeczność z celem ustawy	363
2.3.3. Wprowadzanie procedur nieprzewidzianych ustawą	364
2.3.4. Obchodzenie obowiązków lub ograniczeń ustawy	365
2.3.5. Wprowadzanie kar grzywny	365
2.3.6. Powtórzenie treści ustawy	366
2.3.7. Brak przesłanki prawnej do wydania przepisu porządkowego – dublowanie regulacji ustawowych	367
2.3.8. Brak przesłanki faktycznej do wydania przepisu porządkowego	369
2.3.9. Sprzeczność z celem przepisów porządkowych	370
2.3.10. Pominięcia prawodawcze	370
2.4. Wygaśnięcie	371
2.4.1. Przesłanki faktyczne powodujące wygaśnięcie	371
2.4.2. Uchylenie lub zmiana podstawy prawnej	373
2.5. Faktyczne wygaśnięcie na skutek zniesienia odpowiedzialności za niewykonanie aktu prawa miejscowego	376
2.6. Akty pozorne	377
3. Wpływ utraty mocy obowiązującej aktu prawa miejscowego na rozstrzygnięcia indywidualne wydane na jego podstawie	377
3.1. Skutki orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego	378
3.2. Skutki stwierdzenia nieważności przez sąd administracyjny	379
3.3. Skutki stwierdzenia nieważności przez organ nadzoru	381
3.4. Skutki uchylenia przez organ nadzoru	381
3.5. Wniosek	382
4. Odpowiedzialność odszkodowawcza z tytułu normatywnej bezprawności	382
Bibliografia	389

SŁOWO WSTĘPNE

Zawarta w książce analiza aktów prawa miejscowego ujęta została z dwóch różnych perspektyw: z punktu widzenia cech prawa miejscowego jako źródeł prawa powszechnie obowiązującego oraz z punktu widzenia pozycji prawnej podmiotów wyposażonych w kompetencje prawotwórcze, tj. samodzielnego i niezależnego samorządu terytorialnego oraz podporządkowanych hierarchicznie terenowych organów administracji rządowej.

W książce omówione zostały trzy zasadnicze grupy zagadnień. Punkt wyjścia stanowi analiza teoretycznoprawna charakteru prawnego aktów prawa miejscowego w świetle ustaleń teorii prawa dotyczących pojęcia prawa i jego źródeł, legislacji administracyjnej oraz konstytucyjnej zasady podziału i równowagi władz oraz jej odniesienie do przyjętej obecnie w Polsce koncepcji ustrojowej systemu źródeł prawa (rozdziały I–IV). Drugą część stanowi odniesienie wyników rozważań teoretycznych do istniejącej u nas regulacji normatywnej zasad stanowienia i obowiązywania aktów prawa miejscowego (rozdziały V–VIII). W tej części przedmiotem analizy są podstawy prawne stanowienia aktów prawa miejscowego, podmioty upoważnione do ich stanowienia, rodzaje aktów prawa miejscowego oraz procedura prawodawcza. Ta szczegółowa analiza obowiązującej obecnie regulacji normatywnej ujawnia jej nieprecyzyjność i niespójność. Część trzecią (rozdziały IX–X) stanowią rozważania na temat sposobów zapewnienia jedności systemu prawa, a więc legalności działań prawotwórczych organów lokalnych, przyczyn i skutków utraty mocy obowiązującej aktów prawa miejscowego oraz odpowiedzialności z tytułu normatywnej bezprawności. Szczególnie szeroko wykorzystano tutaj doświadczenia praktyczne polskiego prawotwórstwa lokalnego, opierając się zwłaszcza na orzecznictwie sądowoadministracyjnym oraz rozstrzygnięciach organów nadzoru.

Oddawane do rąk Czytelników kolejne wydanie *Prawa miejscowego* zostało zmienione w stosunku do poprzedniego. Zmodyfikowano układ tekstu i kolejność analizowanych zagadnień, dzięki czemu wywód jest bardziej przejrzysty. Zaktualizowano stan normatywny, a także wzbogacono tekst o najnowsze orzecznictwo polskich sądów administracyjnych i dorobek doktryny.

Niniejsze opracowanie może stanowić użyteczną pomoc nie tylko dla studentów wydziałów prawa i administracji, lecz także dla praktyków zajmujących się stanowieniem prawa miejscowego lub jego kontrolą.

Dorota Dąbek
Kraków, 1.10.2020 r.

Rozdział I

EWOLUCJA ZASAD STANOWIENIA PRAWA MIEJSCOWEGO W POLSKIM PORZĄDKU PRAWNYM

1. Pojęcia podstawowe

 Pojęcie „**prawo miejscowe**” nie jest jednoznaczne, dlatego na wstępie wymaga doprecyzowania znaczenia, w jakim jest ono używane w tej książce. „Prawo miejscowe” rozumiane jest zgodnie z treścią nadaną pojęciu „akty prawa miejscowe” w Konstytucji RP (art. 87 ust. 2 i art. 94), a zatem jako źródła prawa powszechnie obowiązującego, stanowione przez terenowe organy administracji rządowej oraz organy samorządu terytorialnego, na podstawie i w granicach upoważnień zawartych w ustawach, obowiązujące na obszarze działania organów, które je ustanowiły. Jako tożsame z pojęciem prawa miejscowego używane są w tej książce także sformułowania: „prawo lokalne”, „lokalne źródła prawa”, „lokalne akty normatywne”, „akty terenowe”. Poza zakresem tej książki pozostaje natomiast prawo stanowione przez organy centralne, obowiązujące jedynie na części terytorium państwa, jak również akty stanowione przez organy niewymienione w Konstytucji RP (a więc inne niż „organy samorządu terytorialnego i terenowe organy administracji rządowej”, np. samorząd gospodarczy) oraz akty wewnętrzne.

Pojęcie „**przepis prawny**” rozumiane jest jako konkretne rozwiązanie techniczne w ramach legislacji (np. jeden z artykułów), w odróżnieniu od „normy prawnej” rozumianej jako całość regulacji określonego stanu faktycznego, obejmująca hipotezę, dyspozycję i sankcję, choćby poszczególne części normy rozmieszczone były w różnych przepisach¹.

---

¹ Te i inne sposoby rozumienia pojęć „przepis prawny”, „norma prawna” podaje m.in. J. Wróblewski [w:] W. Lang, J. Wróblewski, S. Zawadzki, *Teoria państwa i prawa*, Warszawa 1986, s. 341–343.

Pojęcie „**akt normatywny**”, będące jednym z bardziej spornych w doktrynie², jest w tej publikacji utożsamiane z pojęciem „**akt normotwórczy**” w wąskim znaczeniu, tj. jako „akt prawotwórczy”, czyli „akt stanowienia prawa”, a nie „akt stosowania prawa”, ustanawiający normy postępowania (czyli wypowiedzi językowe o funkcji sugestywnej – wyznaczające adresatom pewien sposób zachowania – nakaz, zakaz lub uprawnienie) o charakterze generalnym i abstrakcyjnym (tj. normy, których adresaci wyodrębnieni są na podstawie cech ogólnych i których przedmiot jest określony jako typ zachowań)³. Taka konwencja terminologiczna ułatwia odnośnienie się do poglądów doktryn dotyczących charakteru prawnego aktów prawa miejscowego, które w zasadzie jednolicie posługują się pojęciem „akt normatywny” dla oznaczenia aktu „normotwórczego”.

Pojęcie „**źródło prawa**”, także sporne w doktrynie⁴, rozumiane jest jako forma, w której prawo występuje, rodzaj „aktu normatywnego” w podanym powyżej znaczeniu. Wśród tej ogólnej kategorii „źródeł prawa” wyróżnione w niniejszej książce zostały dwa ich rodzaje: konstytucyjne źródła prawa (*sensu stricto*) oraz tzw. źródła prawa administracyjnego należące do szerszej kategorii źródeł prawa (*sensu largo*)⁵. Tylko pierwsza z tych

² Część doktryny za najważniejsze w pojęciu „akt normatywny” uznaje kryterium materialne – „akt ustanawiający normy prawne, a więc abstrakcyjne i generalne” (por. orzeczenie TK z 19.06.1992 r., U 6/92, OTK 1992/1, poz. 13 dotyczące tzw. uchwały lustracyjnej; zob. także orzeczenia TK: z 7.06.1989 r., U 15/88, OTK 1989/1, poz. 10; z 4.02.1991 r., U 2/90, OTK 1991, poz. 7; z 13.09.1990 r., U 4/90, OTK 1990, poz. 10; z 30.01.1991 r., K 11/90, OTK 1991, poz. 2; z 19.06.1992 r., U 6/92, OTK 1992/1, poz. 13; z 3.11.1992 r., K 12/92, OTK 1992/2, poz. 24; też: K. Działocha, *Pojęcie aktu normatywnego w ustawie o Trybunale Konstytucyjnym*, St. Praw. 1989/2–3), inni natomiast dodają do tego kryterium podmiotowe – „akt prawny wydany (ustanowiony, uznany) przez organ państwa lub inny uprawniony podmiot” (por. m.in. H. Rot, *Akty prawotwórcze organów samorządu terytorialnego*, St. Praw. 1993/1, s. 37 i cyt. tam literatura). To drugie rozumienie zostało w tej książce odniesione nie do „aktu normatywnego”, a do „źródła prawa”. „Akt normatywny” może też być rozumiany nie tylko jako akt ustanawiający normy postępowania o charakterze generalnym i abstrakcyjnym, ale również jako wypowiedź dyrektywalna, a nie jedynie opisowa czy oceniająca – w takim ujęciu, co zauważał m.in. H. Kelsen, nawet normy konkretne i indywidualne ustanawiane przez sędziego są normami prawnymi); por. np. Z. Ziemiński, *Akt normatywny czy prawotwórczy*, PiP 1993, z. 11–12, s. 96). Na temat wątpliwości wokół tego pojęcia por. W. Gromski, *W sprawie pojęcia aktu normatywnego (uwagi na tle glos do orz. TK z 19.VI.1992 r., U 6/92)*, PiP 1993, z. 9, s. 80–81.

³ Por. np. Z. Ziemiński, *Teoria prawa*, Poznań 1978, s. 22; H. Rot, *Akty prawotwórcze w PRL. Koncepcja i typy*, Wrocław 1980, s. 20–27; S. Wronkowska, *Problemy racjonalnego tworzenia prawa*, Poznań 1982, s. 11–13; J. Wróblewski, *Ustawa o tworzeniu prawa a pojęcie prawa i prawoznawstwo*, PiP 1977, z. 8–9. Por. też A. Bator, *Norma postępowania [w:] Wprowadzenie do nauk prawnych. Leksykon tematyczny*, red. A. Bator, Warszawa 2016, s. 141.

⁴ Pojęcie „źródło prawa” jest rozumiane w piśmiennictwie jako: „źródło inspirujące” powstanie przepisu, sposób powstawania prawa, zbiór aktów normatywnych (źródło publikacyjne), rodzaj aktu normatywnego zawierającego normy prawne, a więc ogólnie obowiązujące reguły zachowania się, czyli forma, w której prawo występuje; przegląd stanowisk podaje m.in. F. Longchamps, *O źródłach prawa administracyjnego. Problemy poznawcze [w:] Studia z zakresu prawa administracyjnego ku czci prof. dra Mariana Zimmermanna*, Warszawa–Poznań 1973, s. 95 i n.; W. Dawidowicz, *Nauka prawa administracyjnego – zarys wykładu*, Warszawa 1965, s. 61.

⁵ Szerzej D. Dąbek, *Współczesne pojęcie źródeł prawa administracyjnego na tle konstytucyjnego pojęcia źródeł prawa [w:] Koncepcja systemu prawa administracyjnego. Zjazd Katedr Prawa Administracyjnego i Postępowania Administracyjnego, Zakopane 24–27 września 2006*, red. J. Zimmermann, Warszawa 2007, s. 79–93. Por. też podobny podział źródeł prawa administracyjnego na źródła prawa *sensu stricto* (powszechnie

kategorii stanowi źródła prawa w rozumieniu naszego ustrojodawcy. Źródłem prawa (*sensu stricto*) jest więc „akt normatywny” w podanym powyżej znaczeniu, jeżeli spełnia dodatkowo warunki określone w rozdziale III Konstytucji RP, a więc akt zawierający generalne i abstrakcyjne normy prawne, wydany przez organ wyposażony przez Konstytucję RP w kompetencje prawotwórcze, w formie i trybie w niej przewidzianymi. Nie każdy zatem akt generalny i abstrakcyjny to źródło prawa w konstytucyjnym znaczeniu (*sensu stricto*), gdyż samo kryterium materialne nie wystarcza⁶. Cecha generalności i abstrakcyjności jest konieczna, powoduje, że norma prawna nie ulega umorzeniu lub skonsumowaniu przez jednorazowe zastosowanie⁷, jednak do zakwalifikowania danego aktu do kategorii źródeł prawa w przyjętym tutaj ścisłym znaczeniu konieczne jest spełnienie wszystkich cech przewidzianych w rozdziale III Konstytucji RP. Przyjęte rozumienie pojęcia „źródło prawa” (*sensu stricto*) znacznie zawęży tradycyjne w doktrynie szerokie rozumienie „źródeł prawa administracyjnego”. Źródłem prawa *sensu stricto* nie będzie więc zwyczaj, prawo sędziowskie itp., należące do szerszej kategorii źródeł prawa *sensu largo*. Jest to zatem ujęcie odmienne od istniejącej w dalszym ciągu wyraźnie we współczesnej literaturze zachodnioeuropejskiej (głównie niemieckiej) koncepcji zaliczania do źródeł prawa każdego aktu prawnego rodzącego prawo wiążące jednostkę (akt ustawodawczy i wykonawczy, akt administracyjny ogólny i indywidualny, akt judykacyjny, zwyczaj)⁸, co w konsekwencji powoduje, że problematyka źródeł prawa traktowana bywa marginalnie, nie będąc przeciwstawiana czynnościom administracji, zupełnie zatem inaczej niż w Polsce.

Dla potrzeb niniejszego podręcznika wprowadzono też rozróżnienie wśród pojęć oznaczających uporządkowanie systemu prawa i wyodrębniono „jedność systemu prawa” i „jednolitość systemu prawa”⁹, przyjmując, że przez pojęcie jedności systemu prawa rozumiana będzie spójność i komplementarność jego norm w aspekcie środków prawnych (kontrolnych) tę jedność gwarantujących (szczegółowe omówienie tej problematyki znajduje się w rozdziale IX), pojęcie zaś „jednolitość systemu prawa” odnoszone będzie do jego terytorialnego zróżnicowania w aspekcie zasad państwa unitarnego (por. rozdział III pkt 3).

---

obowiązujące konstytucyjne źródła prawa) i *sensu largo* (konstytucyjne akty prawa wewnętrznego oraz inne pozakonstytucyjne fakty prawotwórcze); J. Zimmermann, *Prawo administracyjne*, Warszawa 2018, s. 115.

⁶ Odmienne zatem niż cytowane orzeczenie TK z 19.06.1992 r., U 6/92, dotyczące tzw. uchwały lustracyjnej, gdzie innym kryteriom (np. podmiotowym) wyznaczono jedynie pomocniczą rolę.

⁷ Por. postanowienie TK z 6.12.1994 r., U 5/94, OTK 1994, poz. 41.

⁸ K. Obermayer, *Grundzüge des Verwaltungsrechts und des Verwaltungsprozessrechts*, Stuttgart 1975, s. 27–28; por. jednak np. J. Ipsen, *Allgemeines Verwaltungsrecht*, Academia Iuris 11. Auflage, München 2019, zwłaszcza s. 26–27.

⁹ Doktryna najczęściej utożsamia te pojęcia ze sobą; por. m.in. J. Nowacki, Z. Tobor, *Wstęp do prawoznawstwa*, Kraków 2000, s. 109.

2. Prawo miejscowe w regulacjach międzywojennych

Prawo miejscowe znane jest w polskim porządku prawnym od czasów feudalnych¹⁰. Zasady rządzące stanowieniem, obowiązywaniem i kontrolą prawa miejscowego podlegały jednak ciągłym zmianom. Odrodzone państwo polskie przejęło z okresu zaborów wiele przepisów normujących działalność samorządu terytorialnego oraz terenowych organów administracji rządowej, w tym przepisy upoważniające te organy do stanowienia prawa na obszarze ich działania. Zjawisko to występowało głównie w byłych zaborach niemieckim i austriackim.

Konstytucja marcowa (ustawa z 17.03.1921 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej, Dz.U. poz. 267 ze zm.) w art. 3 deklarowała, że państwo przekaze organom przedstawicielskim samorządu terytorialnego właściwy zakres ustawodawstwa, zwłaszcza z dziedziny administracji, kultury i gospodarstwa. Tworzone przez samorząd terytorialny przepisy nosić miały nazwę „ustawa”. Niestety deklaracja konstytucyjna właściwie pozostała niezrealizowana, z jednym tylko wyjątkiem: ustawą konstytucyjną z 15.07.1920 r. zawierającą statut organiczny Województwa Śląskiego (Dz.U. poz. 497) zatwierdzono statut organiczny województwa śląskiego upoważniający Sejm Śląski w ramach autonomii do wydawania ustaw lokalnych w określonym zakresie. Niezależnie od tego w wielu wydawanych w tym okresie ustawach zawierano upoważnienia samorządu terytorialnego i terenowych organów administracji rządowej do wydawania aktów normatywnych zawierających przepisy powszechnie obowiązujące.

Zapowiadana przez Konstytucję marcową deklaracja rozległych uprawnień organów samorządu terytorialnego w zakresie wydawania aktów normatywnych stopniowo była ograniczana. Punkt ciężkości tworzenia miejscowych przepisów prawnych z organów samorządowych przerzucony został na organy administracji rządowej, a zwłaszcza na organy specjalnego zaufania – wojewodów. Coraz silniejszy był też nadzór administracji rządowej nad i tak już okrojonymi możliwościami wydawania przepisów prawnych przez samorząd terytorialny. Wyraźnie zauważalna była też ogólna tendencja do ograniczania zakresu tworzenia przepisów przez organy terenowe i przenoszenia tych uprawnień na organy centralne. Taka linia polityki wynikała z ogólnego zjawiska ograniczania uprawnień organów przedstawicielskich. Na skutek idących we wskazanym kierunku zmian, zawartych w **rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z 19.01.1928 r.** o organizacji i zakresie działania władz administracji ogólnej (Dz.U. z 1936 r. poz. 555 ze zm., art. 108–112) oraz w **ustawie z 23.03.1933 r.** o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorialnego (Dz.U. poz. 294 ze zm., art. 43 ust. 1 lit. h), „ustawy” samorządu

¹⁰ Genezę prawa miejscowego łączy się z okresem państwa feudalnego, z silną ingerencją samorządu miejskiego w sferę stosunków gospodarczych, socjalnych, a nawet osobistych; por. m.in. J. Świątkiewicz, *Prawo miejscowe pod rządem Konstytucji z 1997 r.*, PL 2000/1, s. 80. Ewolucję samorządowego prawa miejscowego w Polsce obszernie analizują M. Konarski, M. Woch, *Ewolucja prawa miejscowego jednostek samorządu terytorialnego w Polsce*, Warszawa 2014, zwłaszcza s. 95–164.

terytorialnego zastąpiono nazwami „statuty miejscowe”, „miejscowe przepisy prawne”. Organy samorządu terytorialnego upoważnione były do ich wydawania, „jeżeli w myśl obowiązujących przepisów prawo takie gminie przysługuje”. Oprócz statutów organy samorządu terytorialnego wydawać mogły także regulaminy, których treścią były sprawy zarządu majątkiem i dobrem samorządowym. Uprawnienia prawotwórcze samorządu terytorialnego nie były zatem duże. Sytuację utrudniał dodatkowo fakt, że poza statutami o podatkach miejscowych prawo wydawania statutów regulowane było w znacznej części jeszcze przez przepisy zaborcze, często niejasne, przez co trudne w praktycznym stosowaniu, a w konsekwencji niezbyt chętnie wykorzystywane. Uchwały organów samorządu terytorialnego wymagały zatwierdzenia organów administracji rządowej, a nadzór nad nimi z biegiem czasu ulegał rozszerzaniu.

Realizacją wskazanych tendencji była regulacja zawarta w **ustawie konstytucyjnej z 23.04.1935 r.** (Dz.U. poz. 227). Akty prawotwórstwa samorządowego określone zostały mianem norm obowiązujących. Konstytucja kwietniowa nie mówiła już o przekazywaniu części ustawodawstwa, lecz stanowiła, że „samorządy mają prawo w zakresie ustawą oznaczonym wydawać dla swojego obszaru normy obowiązujące pod warunkiem zatwierdzenia tych norm przez powołaną do tego władzę nadzorczą” (art. 75 ust. 2).

3. Prawo miejscowe po 1945 r.

Zagadnienie prawotwórstwa terenowego było przedmiotem prowadzonych w czasie wojny prac projektowych rządu emigracyjnego, w których rozważano konieczność autonomii wojewódzkiej jako istotnej części ustroju konstytucyjnego. Projekty te jednak nie weszły w życie¹¹.

Formalnie rzecz biorąc, w pierwszych latach powojennych obowiązywały nadal międzywojenne przepisy ogólne dotyczące zasad tworzenia prawa miejscowego. Ich praktyczna przydatność jednak, wobec istotnej odmienności warunków funkcjonowania administracji, była niewielka. Chodzi tu w szczególności o przepisy cytowanego powyżej rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z 19.01.1928 r. o organizacji i zakresie działania władz administracji ogólnej, które przewidywały kompetencję wojewody do wydawania zarządzeń porządkowych w przypadkach, gdy było to niezbędne dla ochrony życia, zdrowia mieszkańców lub zapobieżenia niebezpieczeństwu publicznemu. Ponieważ możliwość wydawania zarządzeń porządkowych ulokowano dopiero na szczeblu województwa, były one mało przydatne dla rozwiązywania lokalnych problemów. Swą użyteczność zachowały jedynie przepisy ustaw szczególnych. W pierwszych powo-

¹¹ M. Jaroszyński, *Zagadnienia samorządu*, cz. 2, *Stan obecny i sugestie na przyszłość*, Materiały Ministerstwa Odbudowy Administracji Publicznej 1943/1, s. 9–26, cyt. za: S. Cieślak, *Prawotwórstwo samorządowe*, Casus 1999/12, s. 42.

W publikacji omówiono podstawy prawne tworzenia aktów prawa miejscowego i ich pozycję w hierarchii źródeł prawa oraz cechy aktów prawa miejscowego, rodzaje i warunki legalności. Opisano procedurę stanowienia prawa miejscowego oraz wymogi techniki prawodawczej i skutki niezgodności z prawem aktów prawa miejscowego i bezczynności prawodawczej. Wskazano również zasady sprawowania nadzoru i sądowej kontroli nad prawem miejscowym.

Opierając się na ustaleniach doktryny i orzecznictwie sądów administracyjnych, przystępnie wyjaśniono zawitości procedury stanowienia aktów prawa miejscowego oraz wskazano najczęściej popełniane błędy dotyczące m.in.:

- rodzaju podstaw prawnych oraz zakresu samodzielności prawotwórczej w stanowieniu prawa miejscowego,
- właściwości podmiotów wyposażonych w kompetencje prawotwórcze,
- wymogów procedury uchwałodawczej, opiniowania i uzgadniania oraz techniki prawodawczej.

Publikacja przeznaczona jest dla studentów wydziałów prawa i administracji oraz wydziałów ekonomicznych. Może także zainteresować praktyków prawa, doradców podatkowych, pracowników administracji publicznej tworzących prawo miejscowe.

Dorota Dąbek – profesor nadzwyczajny Uniwersytetu Jagiellońskiego, doktor habilitowany nauk prawnych w Katedrze Prawa Administracyjnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie; sędzia Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie; specjalistka z dziedziny prawa administracyjnego oraz postępowania administracyjnego i sądowniczo-administracyjnego; autorka ponad stu publikacji, zwłaszcza z prawa samorządu terytorialnego i źródeł prawa, w tym komentarzy do ustaw samorządowych i o administracji rządowej.

LEXOTEKA
więcej niż podręcznik

Poszukaj pozostałych podręczników
dostępnych online

www.lexoteka.pl

9788382231137 W03P01

ISBN 978-83-8223-113-7

9 788382 231137

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL